

PIRMĀ NODAĻA

MANOS JAUNĪBAS GADOS, kad biju jūtīgāks nekā tagad, tēvs deva man kādu padomu, kas vēl joprojām nodarbina manu prātu.

«Ikreiz, kad tev rodas vēlēšanās kādu kritizēt,» viņš man sacīja, «vispirms atceries, ka ne visi cilvēki šajā pasaulē varējuši baudīt tādas priekšrocības kā tu.»

Neko vairāk viņš neteica, bet mēs, sarunās būdami atturīgi, vienmēr sapratāmies neparasti labi, un es nojautu, ka viņš gribējis pasacīt krietni vairāk. Šī saruna noveda pie tā, ka es nemēdzu izteikt nekādus spriedumus par citiem; šā ieraduma dēļ daudzi neparasti cilvēki bijuši atklāti pret mani, bet ne reizi vien man nācies arī krist par upuri apnicīgu ļaužu uzmacībai. Ja šī īpašība – atturēšanās no spriedumiem – piemīt normālam cilvēkam, personas ar novirzēm domāšanā ļoti drīz to atklāj un sāk izmantot, tāpēc koledžas laikā tiku netaisni apvainots intrigu dzišanā, jo biju lietas kursā par nesavaldīgu, neizprotamu studentu slepenajām bēdām. Lielāko daļu no visa, ko man uzticēja, es nepavisam nebiju kārojis dzirdēt – bieži vien, pēc kādas nepārprotamas pazīmes nomanīdams, ka pie apvāršņa ataut kārtējā intīmā atzišanās, izlikos aizmidzis vai pārlietu aizņemts, vai kaitinoši vieglprātīgs, jo

jaunu cilvēku intīmās atzišanās – vai vismaz vārdi, ar kādiem tās tiek izteiktas, – parasti ir plaģiāts, ko noplicina nepārprotami noklusējumi. Atturēties no spriedumiem nozīmē nekad nezaudēt cerības. Joprojām mazliet baidos, ka man kaut kā pietrūks, ja piemirsīšu mana tēva snobisko apgalvojumu, kuru es tikpat snobiski atkārtāju: prasme ievērot elementārās pieklājības normas netiek izdalīta visiem jaundzimušajiem vienādās devās.

Kad nu esmu šādi izlielijies ar savu iecietību, man tomēr jāatzīstas, ka tā nav neierobežota. Manieres var balstīties uz cietas klints vai slapja purvāja, bet pienāk brīdis, kad man ir pilnīgi vienalga, uz kā tās balstās. Pagājušajā rudenī atgriezies no Austrumkrasta, es secināju, ka man gribētos uniformā ietērptu pasauli, kura morāliski uz mūžiem nostājusies miera stājā; man vairs nebija vēlēšanās doties trakulīgās ekskursijās, kas dod ekskluzīvu iespēju ielūkoties cilvēku sirdīs. Vienīgi pret Getsbiju, kura vārdā nosaukta šī grāmata, es izturējos citādi – pret Getsbiju, kurš iemiesoja visas tās īpašības, pret kurām es jūtu dabisku nicinājumu. Ja uzskatām, ka cilvēka personība izpaužas nepārtrauktu veiksmīgu darbību sērijā, tad jāatzīst, ka Getsbijs savā ziņā bija lielisks; viņam piemita sakāpināti jutīga dzīves piesolīto iespējamību uztvere, it kā viņš būtu rada tiem sarežģītājiem mehānismiem, kas reģistrē desmittūkstoš jūdžu attālumā sākušos zemestrīci. Šim jutīgumam nebija nekā kopīga ar slābano ļaušanos iespaidiem, ko godbijīgi dēvē par «radošo temperamentu»; Getsbijs bija apveltīts ar neparastu talantu vienmēr uz kaut ko cerēt, ar romantisku gatavību ļauties gadījumam. Nevienu šajā ziņā viņam līdzīgu cilvēku neesmu sastapis un diez vai vairs sastapšu. Nē – galu galā Getsbijam nebija ne vainas; nemiers, kas viņu grauza un smirdīgie putekļi, kurus uzjundīja viņa sapņi, uz kādu brīdi piebeidza manu interesi par cilvēku priekšlaicīgajām sērām un ātri gaistošajām liksmēm.

Šajā Rietumu vidienes pilsētā manas ģimenes locekļi pēdējās trīs paudzēs bijuši ietekmīgi un pārtikuši ļaudis. Karaveji ir kaut kas līdzīgs klanam. Leģenda stāsta, ka mēs esot Baklū hercoga pēcteči, bet īstais mana dzimtas atzara dibinātājs ir mana vectēva brālis, kurš šeit ieradās tūkstoš astoņsimt piecdesmit pirmajā gadā. Viņš atrada sev aizvītotāju, ko aizsūtīt Pilsoņu karā, un pats sāka nodarboties ar dzelzs izstrādājumu vairumtirdzniecību – šo biznesu tagad turpina mans tēvs.

Nekad neesmu šo vectēva brāli redzējis, bet tiek apgalvots, ka es izskatoties viņam līdzīgs, – turklāt runātāji parasti piemin diezgan reālistiskā stilā gleznoto portretu, kas karājas mana tēva kantorī. Ņūheivenas universitāti beidzu 1915. gadā, tieši gadsimta ceturksni pēc sava tēva, un mazliet vēlāk piedalījos tajā novēlotajā teitoņu migrācijā, kura tagad tiek dēvēta par Pasaules karu. Man tik ļoti bija iepatīcies doties pretuzbrukumā, ka atgriezies nekādi nespēju nomierināties. Rietumu vidiene vairs nebija siltais pasaules centrs, tagad tā līdzinājās sadriskātai Visuma malai, tālab nolēmu doties uz Jaunangliju un apgūt obligāciju tirdzniecību. Visi mani paziņas nodarbojās ar obligācijām, tāpēc es nolēmu, ka tās spēs uzturēt vēl vienu neprecējušos vīrieti. Visas manas krustmātes un tēvoči apspriedās par šo lietu, it kā viņiem vajadzētu izvēlēties man piemērotāko pamatskolu, un beidzot ar ļoti nopietnām un bažīgām sejmām novilka «Nu ko – jā». Tēvs piekrita vienu gadu mani uzturēt, un, vairākkārt dažādu iemeslu dēļ atlicis braukšanu, es divdesmit otrā gada pavasarī beidzot ieradās Austrumkrastā – kā man šķita, uz pastāvīgu dzīvi.

Praktiskāk būtu bijis irēt dzīvokli turpat centrā, bet tas bija pavasaris un es nācu no plašu mauriņu un draudzīgu koku apvidus, tālab, kad viens no maniem jaunajiem darba biedriem ierunājās, ka mēs abi kopā varētu noīrēt māju piepilsētā, man tā šķita lieliska doma. Viņš atrada māju – daudz pārcietušu bungalo ar sienām papes plānumā par astoņdesmit dolāriem mēnesī, bet pēdējā brīdī firma nosūtīja viņu uz Vašingtonu, tāpēc uz ārpilsētu es devos viens pats. Man bija

suns – pareizāk, suns pavadīja pie manis pāris dienu un pēc tam aizbēga –, vecs dodžs un somiete, kas klāja man gultu, gatavoja brokastis un, noliekusies pār elektrisko plīti, murmināja somu tautas gudrības.

Pāris dienu jutos vientuļš, bet tad vienu rītu mani uz ceļa apturēja kāds vīrietis, kurš bija ieradies šajā pusē vēl nesenāk nekā es.

– Kā lai nokļūst līdz Rietumolas ciematam? – viņš bezpalīdzīgi vaicāja.

Es pateicu viņam, kurp jāiet. Un, soļodams tālāk, vairs nejutos vientuļš. Es biju ceļvedis, tekuzinis, pirmienācējs. Šis vīrietis netišām bija man piešķīris tiesības brīvi lietot šo apkaime.

Spīdēja saule, masveidīgi plīsa pumpuri koku zaros – tik strauji, kā viss izaug paātrinātā filmā, – un es atkal izjutu seno pārlicību, ka līdz ar vasaras iestāšanos dzīve sāksies no jauna.

Man vajadzēja tik daudz izlasīt un tik daudz labas veselības uzsūkt no šā jaunā, atelpu dāvājošā gaisa. Nopirku duci biezu grāmatu par banku darbību, kredītiem un kapitālieguldījumu drošību, un tās savos sarkanajos, ar zeltu rotātajos vākos stāvēja uz mana plaukta kā jaunas, tikko izkaltas monētas, solīdamas atklāt mirdzošos noslēpumus, kas zināmi vienīgi Midam, Morganam un Mecenātam. Un es biju stingri apņēmies izlasīt ne tikai šīs, bet vēl daudzas citas grāmatas. Koledža es biju gandrīz vai literāts – veselu gadu rakstīju ļoti svinīgus un banālus ievadrakstus «Jeila Ziņām» – un tagad grasījos to visu turpināt un atkal kļūt par aprobežotāko no visiem speciālistiem, par «daudzpusīgu» cilvēku. Neuztveriet to tikai kā asprātīgu izteicienu. Beigu beigās, dzīvi taču visveiksmīgāk var novērot, ja skatās tikai pa vienu logu.

Nejauši biju noirējis māju vienā no divainākajām apdzīvotajām vietām visā Ziemeļamerikā. Tā atradās uz šauras, fantastiskas salas, kas izstiepusies uz austrumiem no Ņujorkas; turienes dabā vērojamas daudzas divainības, arī divi neparasti zemes veidojumi. Divdesmit jūdzes no Ņujorkas centra divas milzīgas olas ar pilnīgi vienādu apveidu, atdalītas viena no otras tikai ar šauru ūdens joslu, ievirzījušās vispieradinātākajā rietumu puslodes sāļūdenī – lielajā, slapjajā Long-

ailendas zunda sētaspusē. Šo veidojumu forma nav nevainojami ovāla – gluži kā Kolumba ola tie abi ir saplacināti tajā galā, kas saskaras ar sauszemi; formu līdzība droši vien nemitīgi mulšina pāri lidojošās kaijas. Bezspārnu vērotāju vairāk pārsteidz abu zemesragu atšķirība visā, kas neattiecas uz apveidiem un izmēriem.

Es dzīvoju Rietumolā, mazāk – nu jā, mazāk elegantajā no abiem, kaut gan šis apzīmējums ir pārāk pavirša etiķete, kas nespēj izteikt ekscentrisko un diezgan nomācošo kontrastu starp zemesragiem. Mana māja atradās pašā olas virsotnē, tikai piecdesmit jardus no zunda, iespiesta starp diviem milzīgiem namiem, kas tika izīrēti par divpadsmit vai piecpadsmit tūkstošiem sezonā. Nams pa labi bija patiesi grandiozs – precīza kādas Normandijas pilsētiņas *Hotel de Ville** kopija ar torni vienos sānos, cauri plānajai jaunū efējstīgu bārdai vizēja nesen būvētie mūri, un ar marmora peldbaseinu, kā arī vairāk nekā četrdesmit akriem maura un dārza. Tā bija Getsbija villa. Precīzāk – tā kā es tobrīd vēl nepazinu misteru Getsbiju – tā bija villa, kurā dzīvoja džentlmenis ar šādu uzvārdu. Mana māja bija kā dadzis acī, bet tas bija mazs dadzītis un tāpēc palicis nepamanīts, tālab man pavērās skats uz ūdeņiem un daļēji arī uz mana kaimiņa mauriņu, un es varēju baudīt mierinošo miljonnāra tuvumu – un tas viss tikai par astoņdesmit dolāriem mēnesī.

Otrpus šaurajam licītim krastmalā vizēja elegantās Austrumolas baltās pils, un vasaras notikumi būtībā iesākās tajā novakarē, kad pārbraucu licim pāri, lai vakariņotu kopā ar Tomu Bjukenanu. Dēzija bija mana otrās pakāpes māsiņa, un Tomu es pazinu kopš koledžas gadiem. Un tūlīt pēc kara biju pavadījis divas dienas kopā ar viņiem Čikāgā.

Ar izcilām fiziskajām dotībām apveltītais Dēzijas vīrs savulaik bija malējais uzbrucējs – viens no spēcīgākajiem, kādi jebkad spēlējuši futbolu Ņūheivenā, savā ziņā pat nacionālais varonis, viens no tiem vīriešiem, kuri divdesmit viena gada vecumā sasniedz tādus izcilības

* Franču val. – rātsnams.

augstumus, ka visam turpmākajam ir lejupejas piegarša. Viņa ģimene bija ārkārtīgi bagāta – jau koledžā tika pelta viņa brīvā apiešanās ar naudu – bet, uzzinot, kādā veidā viņš pametis Čikāgu un pārvācies uz Austrumkrastu, man vārda tiešā nozīmē aizrāvās elpa: viņš, piemēram, no Leikforestas bija atvedis līdzīgu polo spēlei – visai komandai. Grūti nācās apjēgt, ka manas paaudzes cilvēks ir pietiekami bagāts, lai varētu izdarīt kaut ko tādu.

Nezinu, kāpēc viņi ieradās Austrumkrastā. Bez īpašas nepieciešamības gadu viņi bija pavadījuši Francijā un pēc tam nemierīgi klejojuši pa vietām, kur cilvēki spēlēja polo un kopīgi izbauda savu bagātību. Pa telefonu Dēzija teica, ka šeit viņi palikšot uz ilgāku laiku, bet es viņai neticēju – Dēzijas sirdi es nespēju ielūkoties, tomēr nojautu, ka Toms vienmēr ļaus straumei raut sevi tālāk un tālāk, mazlietiņ ilgodamies atgriezties kādas neatgūstamas futbola spēles satraucošajā virpulī.

Un tā nu gadījās, ka siltā, vējainā novakarē es braucu uz Austrumu apciemot divus senus draugus, kurus tikpat kā nepazinu. Izrādījās, ka viņu māja ir vēl smalkāk iekārtota, nekā biju iztēlojies – Džordžijas koloniālajā stilā būvēta villa no koši sarkaniem un baltiem ķieģeļiem, pašā liča krastā. Uzņēmis startu pie liedaga, mauriņš skrēja uz parādes durvju pusi vismaz kādu ceturtdaļjūdzi, lēkdams pāri saules pulksteņiem un bruģētiem celiņiem, un ziedošiem dārzeņiem, līdz beidzot, sasniedzis māju, kā skrējiena inerces nests, slidēja augšup gar vizošām vinstīgām apaugušo sienu. Fasādes viengabalainību lauza vairākas plaši atvērtas stiklotas divviru durvis, kurās atspoguļojās zeltaina vizma, un Toms Bjūkenans jātnieka tērpā, kājas iepletis, stāvēja uz lieveņa.

Kopš Ņūheivenas laikiem ar viņu bija notikušas pārvērtības. Tagad viņš bija plecīgs, gadus trīsdesmit vecs vīrs ar salmu dzelteniem matiem, diezgan skarbu muti un augstprātīgu uzvedību. Viņa sejā dominēja zibsnīgās, nekautrās acis, to dēļ radās iespaids, ka viņš allaž mazliet palicies uz priekšu un gatavs mesties uzbrukumā. Pat jātnieka tērpa nevirīšķīgais greznums nespēja apslēpt viņa auguma vareno spēku – šķita, ka viņš aizpildījis šos spīdīgos zābakus tā, ka aizsietās

auklas sprāgst vai pušu; un, kad viņš pakustināja plecu, cauri plānajai žaketei varēja redzēt, kā uzbrīst liels muskuļu mezglis. Tas bija augums, kurš spēj pacelt lielus smagumus, – nežēlīgs augums.

Viņa balss – piesmacis, čerkstošs tenors – vēl papildināja priekšstatu par viņa kaprīzo raksturu. Viņa attieksmē jautās tāda kā tēvišķīga augstprātība pat pret tiem, kas viņam patika, – un jau Ņūheivenā daži studenti nevarēja viņu ciest.

«Klau, neiedomājieties, ka mans viedoklis šajā jautājumā ir izšķirošais tāpēc vien, ka esmu par jums stiprāks un virīšķīgāks,» – tā viņš šķita sakām. Pēdējā kursā mēs iestājāmies vienā studentu biedrībā un, kaut gan nebijām tuvi draugi, man vienmēr šķita, ka viņš vērtē mani diezgan augstu un vēlas man patikt – savā skarbajā, izaicinošajā stilā.

Mēs pāris minūtes parunājāmies saulainajā lievenī.

– Esmu ticis pie glītas vietņas, – Toms teica. Viņa acis nemierīgi šaudījās apkārt.

Viņš satvēra mani aiz pleca un apgriezta riņķī, ar plaukstu apmezdam plašu loku no lieveņa redzamajai ainavai, rokas vēzienā ietverot nogāzenu parku itāļu stilā, spilgti sarkanu rožu dobes kāda pusakra kopplatībā un strupdeguni motorlaivu, kas pie krasta lēkāja paisuma viļņos.

– Agrāk tas bija naftas lielrūpnieka Dimeina īpašums. – Viņš atkal apgriezta mani apkārt, pieklājīgi un asi. – Iesim iekšā.

Šķērsojuši augstu vestibulu, mēs iegājām koši sārtā telpā, kuru ar pārējo māju saistīja tikai stiklotas divviru durvis abos galos. Durvis stāvēja pusvīru, balti zaigodamas uz svaigās zāles fona; šķita, ka zāles stiebrī daļēji icauguši mājā. Cauri istabai izskrēja vēja brāzma, iepūzdama vienā galā aizkarus iekšā pa durvīm un otrā izpūzdama laukā, kā bālus karogus savirpuļojot tos augšup, tuvāk glazētai kāzu kūkai līdzīgajiem griestiem, un tad aizviļņoja pāri vīnsarkanajam paklājam, metot ēnu kā vējš uz jūras virsmas.

Vienīgais pavisam nekustīgais priekšmets šajā istabā bija milzīga kušete, uz kuras kā uz noenkurota gaisa balona dreifēja divas jaunas

sievietes. Abas bija ģērbusās baltā, viņu drēbes viņoja un plivinājās, it kā viņas nupat būtu iepūstas atpakaļ telpās pēc īsa lidojuma apkārt mājai. Šķiet, ka es pāris mirkļu tāpat vien nostāvēju, klausīdamies aizkaru plīkškos un švikstos un vaidos, ko izdvesa glezna, sizdamās pret sienu. Tad Toms Bjūkenans ar blikšķi aizcirta tālākās stikla durvis, istabā sagūstītais vējš nomira, aizkari, paklāji un abas jaunās sievietes lēnām piezemējās.

Jaunāko sievieti es nepazinu. Izlaidusies visā augumā, savā divāna galā viņa gulēja pavisam nekustīgi, zodu mazliet pastiepusi uz priekšu, it kā censtos uz tā noturēt līdzsvarā kaut ko tādu, kas, visdrīzāk, tūlīt nokritīs. Ja viņa neuzkritoši vēroja mani ar acu kaktiņiem, tad manīt to nevarēja – tik tiešām, man pašam par pārsteigumu, daudz vairs netrūka, lai es sāktu bikli atvainoties par to, ka ar savu ierašanos esmu viņu iztraucējis.

Otra meitene – Dēzija – mēģināja piecelties; ar bažīgu izteiksmi sejā viņa mazliet paliecās uz priekšu, tad īsi iesmējās – tie bija bezjēdzīgi un valdzinoši smieklī, es arī smējos un pagājos tālāk uz istabas vidu.

– Esmu p-paralizēta aiz laimes.

Viņa atkal smējās, it kā būtu pateikusi izcilu asprātību, un uz mirkli satvēra manu roku, lūkodamās augšup manā sejā un apliecinot, ka nevienam citam visā pasaulē viņa nav tik ļoti kārojusi redzēt. Tā viņa mēdza izturēties. Viņa klusitēm nomurmināja, ka meiteni, kura bija aizņemta ar neredzamā priekšmeta balansēšanu, sauc Beikere. (Esmu dzirdējis apgalvojumus, ka Dēzija murminot vienīgi tāpēc, lai citi pieliektos viņai tuvāk, bet šis nebūtiskais nopelums nemazināja viņas čukstu burvību.)

Lai nu kā, mis Beikeres lūpas nodrebēja, viņa gandrīz nemanāmi pamāja ar galvu un tūdaļ žigli atlieca to atpakaļ – priekšmets uz viņas zoda acīmredzot bija sagriļojies, liekot viņai satrūkties. Atkal jutu vēlmi atvainoties. Pilnīgas pašpietiekamības apliecinājumi gandrīz vienmēr izvilina no manis stomīgus cildinājuma vārdus.

Atskatījos uz savu māšīcu, un viņa sāka mani iztaujāt savā dobjajā, uzbudinošajā balsī. Dēzijai ir viena no tām balsīm, kuras modulācijām auss ik reizi seko augšup lejup, it kā katrs teikums būtu nošu salikums, kuru otrreiz vairs nespēlēs. Viņas seja bija skumīga un jauka, ar mirdzošām acīm un mirdzošu, kaislīgu muti – bet viriešiem, kuriem Dēzija nebija vienaldzīga, visgrūtāk nācās aizmirst tieši viņas satraucošo balsi: dziedošu neatlaidību, čukstu «Paklau», solījumu, ka, gluži tāpat kā viņa pavisam nesen darījusi kaut ko liksmu un uzbudinošu, arī turpmākās stundas būs pilnas ar liksmu uzbudinājumu.

Pastāstīju viņai, ka pa ceļam uz Austrumkrastu vienu dienu tiku pavadījis Čikāgā un vismaz kāds ducis tur sastapto cilvēku lūdz viņu mīļi pasveicināt.

– Viņi tiešām ilgojas pēc manis? – Dēzija iegavilējās.

– Visa pilsēta grimst sērās. Visām automašīnām kreisais aizmugures ritenis nokrāsots melns kā bērnu vainags, un augu nakti gar Ziemeļkrastu skan vaimanas.

– Tas ir lieliski! Brauksim atpakaļ, Tom. Rīt pat! – Tad viņa pārlēca uz citu tēmu: – Tev vajadzētu apskatīt mazulīti.

– Ļoti labprāt.

– Pašlaik viņa guļ. Viņa ir divus gadus veca. Vai kaut kad esi viņu redzējis?

– Nē.

– Tad tev noteikti viņa jāredz. Viņa ir...

Toms Bjūkenans mitējās nemierīgi klejot pa istabu, apstājās un uzlika roku man uz pleca.

– Ar ko tu nodarbojies, Nik?

– Ar obligācijām.

– Pie kā?

Es nosaucu firmas vārdu.

– Neko neesmu par tādiem dzirdējis, – viņš nekavējoties izteica savu spriedumu.

Mani tas nokaitināja.